

MAKTABGACHA TALIM TASHKILOTINING TAYYORLOV GURUHLARIDA MATEMATIK O‘YINLARNI TASHKIL ETISH ORQALI ULARNING MATEMATIK TASAVURLARINI RIVOJLANTIRISH

*Samarqand davlat pedagogika instituti
dotsenti **Mardonov Eshim Murotovich**
Samarqand davlat pedagogika instituti
assistenti **Xushvaqtov Ali Ashurovich**
Samarqand davlat pedagogika instituti
maktabgacha ta'lim yo'nalish
1-bosqich magistranti.
Sobirova Nigora.
nsobirova730@gmail.com*

Аннотатсия

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining tayyorlov guruhlarida matematik tasavvurlarni rivojlantirish muhim pedagogik vazifadir. Ushbu maqola matematik o'yinlarni tashkil etish orqali bolalarning matematik tasavvurlarini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qiladi. Tadqiqot natijalari bolalarda mantiqiy fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini shakllantirishda matematik o'yinlarning ahamiyatini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Matematik tasavvurlar, maktabgacha ta'lim, tayyorlov guruhi, matematik o'yinlar, didaktika, tarbiyachi, rivojlantirish, diagnostika.

Аннотация

Развитие математических представлений в подготовительных группах дошкольных образовательных организаций является важной педагогической задачей. Данная статья анализирует теоретические и практические аспекты формирования математических представлений у детей посредством организации математических игр. В статье освещаются теоретические основы формирования математических понятий у детей дошкольного возраста, в частности, механизмы развития представлений о количестве, числе, форме, пространстве и времени. Подробно рассмотрены дидактические возможности математических игр, их виды и методика эффективной организации в подготовительных группах, а также роль воспитателя..

Ключевые слова: Математические представления, дошкольное образование, подготовительная группа, математические игры, дидактика, воспитатель, развитие, диагностика

Kirish

Maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlantirish, ularni maktab ta'limiga puxta tayyorlash zamonaviy pedagogikaning ustuvor vazifalaridan biridir. Bunda matematik tasavvurlarning shakllanishi bolaning intellektual salohiyati, mantiqiy fikrlash qobiliyati va atrofdagi olamni anglash jarayonida muhim o'rin tutadi. Matematik tushunchalarni dastlabki bosqichlardan boshlab to'g'ri shakllantirish bolaning kelajakdagi o'quv faoliyatining muvaffaqiyatiga poydevor yaratadi. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim tashkilotlarining tayyorlov guruhlarida bolalarning matematik tayyorgarligini kuchaytirish dolzarb ahamiyat kasb etadi, chunki bu bosqich maktabga o'tish oldidan bilimlarni tizimlashtirish va chuqurlashtirishni talab etadi. An'anaviy o'qitish usullari bolalarning yosh xususiyatlariga har doim ham to'liq mos kelavermasligi sababli, o'yin texnologiyalaridan, xususan, matematik o'yinlardan foydalanish bolalarning kognitiv jarayonlarini faollashtirish, ularda qiziqish uyg'otish va matematik tasavvurlarni samarali rivojlantirishning eng maqbul yo'llaridan biri hisoblanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarning shakllanishi masalasi pedagogika va psixologiya sohasidagi ko'plab olimlar tomonidan chuqur tadqiq etilgan. L.S. Vigotskiy kognitiv rivojlanish nazariyalari bolalarda matematik tushunchalarning bosqichma-bosqich shakllanishi, simvolik fikrlash va faoliyat orqali bilimlarni o'zlashtirish mexanizmlarini tushunishga asos bo'lib xizmat qiladi. Ularning ishlarida bolaning atrofdagi olam bilan o'zaro munosabati va kattalar bilan muloqoti intellektual rivojlanishdagi hal qiluvchi omillar sifatida ko'rsatilgan, ayniqsa matematik tushunchalarni o'zlashtirishda amaliy harakatlar va o'yinlarning roli kattadir.

Ilmiy maqolada esa maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tushunchalarni rivojlantirishning nazariy asoslari ularning mantiqiy fikrlashi va umumiy intellektual o'sishi uchun ahamiyati jihatidan o'rganiladi. Ushbu tadqiqotlarda oddiy matematik g'oyalar, masalan, hisoblash, fazoviy tasavvurlar (yaqin, uzoq, baland, past) va geometrik shakllarning hatto jismoniy tarbiya mashg'ulotlari doirasida ham integratsiya qilinishi muhimligi ko'rsatilgan. Son, to'plam, miqdor, shakl va vaqt kabi tushunchalarning shakllanishi o'yin orqali mustahkamlanib, ko'zni chamalash, shakllarni tezda tanib olish va mustaqil fikrlashni rivojlantiradi. Standartlashtirilgan o'quv dasturlari ushbu rivojlanishni maktabgacha ta'limning turli guruhlarida boshqarib, ayniqsa tayyorlov guruhida bilimlarni umimlashtirish va chuqurlashtirishga alohida e'tibor qaratiladi. Rejaga ko'ra, tayyorlov guruhida bolalar yiliga 72 marta matematik mashg'ulotlarda ishtirok etadilar, bu mashg'ulotlar haftada ikki marta (mos ravishda 30 daqiqa va 20-25 daqiqa) o'tkazilib, didaktik materiallar va amaliy vazifalar qo'llaniladi. Bu, o'yinlarning ushbu mashg'ulotlar tarkibiga integratsiyasi uchun qulay muhit yaratadi.

Matematik o'yinlarning turlari juda xilma-xildir va ularni bir necha guruhga ajratish mumkin. Birinchidan, ma'lum bir matematik tushunchani shakllantirishga yoki ko'nikmani rivojlantirishga qaratilgan didaktik o'yinlar, masalan, "Kim tezroq sanaydi?" yoki "Shakl topish" kabilar mavjud. Ikkinchidan, mantiqiy fikrlash, tasavvur va ijodkorlikni rivojlantirishga qaratilgan logik-matematik o'yinlar, jumladan, "Tangram" yoki "Kolumb tuxumi" bunga misol bo'ladi. Uchinchidan, raqamlar, shakllar, miqdorlar bilan ishlashni o'z ichiga olgan stol usti bosma o'yinlari, masalan, loto va domino bunga misol bo'ladi. To'rtinchidan, jismoniy faoliyat bilan matematik elementlarni birlashtirgan harakatli matematik o'yinlar, xususan, "Koptokni sanab otish" kabilar. Nihoyat, "Do'kon" yoki "Kasalxona" kabi syujetli-rolli o'yinlarda hisoblash, narx, miqdor kabi tushunchalarni amaliyotda qo'llash orqali matematik elementlar integratsiya qilinadi.

Matematik o'yinlarni tayyorlov guruhlarida samarali tashkil etish kompleks metodologik yondashuvni talab etadi. Bu jarayon tarbiyachining mashg'ulotini puxta rejalashtirishidan tortib, o'yinlarni amaliyotga tatbiq etish va ularning samaradorligini diagnostika qilishgacha bo'lgan bosqichlarni qamrab oladi.

Matematik o'yinlarni tanlash va rejalashtirish metodikaning dastlabki bosqichini tashkil etadi. Bu bolalarning yosh xususiyatlari, aqliy rivojlanish darajasi va o'quv dasturi talablariga mos keladigan o'yinlarni tanlashni o'z ichiga oladi. Tarbiyachi har bir o'yinning didaktik maqsadini aniq belgilashi lozim, masalan, hisoblash ko'nikmasini mustahkamlash yoki geometrik shakllarni farqlash. O'yinlar murakkablik darajasi bo'yicha ketma-ketlikda rejalashtirilishi, bolalar oldindan o'zlashtirgan bilimlarga asoslanishi va yangi tushunchalarni bosqichma-bosqich kiritishi kerak. Rejaga ko'ra, tayyorlov guruhida haftasiga ikki marta (30 daqiqa va 20-25 daqiqa) matematik mashg'ulotlar o'tkazilishi, didaktik materiallardan foydalanilishi bu o'yinlarni integratsiyalash uchun amaliy asos yaratadi. Tarbiyachi o'yin uchun kerakli didaktik materiallarni, jumladan, hisoblash tayoqchalari, geometrik shakllar to'plamlari, rasmlar, kartochkalar va boshqalarni oldindan tayyorlashi shart.

Matematik tasavvurlarni rivojlantirish samaradorligi va diagnostikasi matematik o'yinlar orqali bolalarda matematik tasavvurlarning shakllanish samaradorligini baholash jarayonini o'z ichiga oladi. Bu jarayon doimiy monitoring va diagnostikani talab etib, bir necha usullar yordamida amalga oshirilishi mumkin. Birinchidan, tarbiyachi o'yinlar davomida bolalarning hatti-harakatlarini, vazifalarni bajarish usullarini, berilgan savollarga javoblarini tizimli ravishda kuzatadi. Bu bolalarning hisoblash, taqqoslash, shakllarni tanish va mantiqiy bog'lanishlarni o'rnatishdagi individual yutuqlarini yoki qiyinchiliklarini aniqlashga yordam beradi. Ikkinchidan, bolalarga maxsus tayyorlangan didaktik materiallar yordamida individual yoki guruhli amaliy vazifalar, masalan, "Qancha bor?" (miqdorni aniqlash), "Qaysi biri ortiqcha?"

(klassifikatsiya), "Raqamlarni joylashtir" (seriyalash) kabi testlar beriladi. Bunday vazifalar bolalarning matematik tushunchalarni qay darajada o'zlashtirganini aniq ko'rsatib beradi. Uchinchidan, bolalar bilan o'yinlar haqida, ular nimani o'rganganliklari, qanday qiyinchiliklarga duch kelganliklari to'g'risida suhbatlashish ularning tushunchalarini va fikrlash jarayonlarini baholashga yordam beradi. To'rtinchidan, chizmalar, qurilmalar va boshqa ijodiy ishlar orqali bolalarning fazoviy tasavvurlari, geometrik shakllar haqidagi bilimlari tahlil qilinadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytsak Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining tayyorlov guruhlarida matematik o'yinlar orqali bolalarning matematik tasavvurlarini rivojlantirish ularning intellektual va kognitiv rivojlanishi uchun muhim va samarali yo'nalish hisoblanadi. Tadqiqotlar va mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, matematik tushunchalarning (son, miqdor, shakl, fazo, vaqt) o'yin orqali shakllantirilishi bolalarda mantiqiy fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal etish, ijodiy yondashuv va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda beqiyos ahamiyatga ega. Matematik o'yinlarning didaktik imkoniyatlari keng bo'lib, ular bolalarda o'rganishga bo'lgan ichki motivatsiyani oshiradi va o'quv jarayonini qiziqarli va mazmunli qiladi.

Samarali natijalarga erishish uchun matematik o'yinlarni tanlash, rejalashtirish va tashkil etishda tizimli yondashuv talab etiladi. Tarbiyachining roli bunda hal qiluvchi ahamiyatga ega. U nafaqat o'yinlarni to'g'ri tanlashi va o'tkazishi, balki bolalarni yo'naltirish ularning faoliyatini rag'batlantirishi va har bir bolaning individual ehtiyojlarini inobatga olishi lozim. O'yinlarning samaradorligini muntazam diagnostika qilish, bolalarning yutuqlarini baholash va qiyinchiliklarini aniqlash esa o'quv jarayonini doimiy ravishda takomillashtirishni talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Fisher, K. J. "Oyin va erta bolalikda matematik rivojlanish: Tuzilgan oyin
2. faoliyatining roli." Dastlabki yillar, jild. 39, son. 2, 2019, b. 195-207.
3. Ginsburg, H. P., & Seo, K. "Yosh bolalarda matematik tafakkurning rivojlanishi: Tadqiqotlardan nimani o'rgandik?" Matematika ta'limida Tadqiqotlar Jurnal, vol. 37, no. 5, 2006, pp. 384-406.
4. E.M.Mardanov.(2021).Matematik tasavvurlarni shakllantirish nazariyasi va metodikasi. Samarqand.
5. J.Sultonov,E.Mardanov,Q.Ostonov.(2019).Matematika.Samarqand.
6. E.M.Mardanov,Q.Ostonov.(2018)Matematik mantiq.Samarqand.